

Ivan Tavčar

OTOK IN STRUGA

Založba Bird Publisher, 2011

Naslov izvirnika:

Otok in Struga

Ivan Tavčar

Ivan Tavčar, 1876

Copyright © Bird Publisher, 2011

Založba:

Bird Publisher

DP, založništvo, d. o. o., Levčeva ulica 13, 1234 Mengeš

Telefon: +386 (1) 723 78 28

E-pošta: info@bird-publisher.com

www.bird-publisher.com

Urednik: Damjan Plut

Oblikovanje: Grafiza

PDF in e-knjiga narejena: junija 2011

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-32(0.034.2)

TAVČAR, Ivan, 1851-1923

Otok in Struga [Elektronski vir] / Ivan Tavčar. - El. knjiga. -

Mengeš : Bird Publisher, 2011

Način dostopa (URL): <http://www.bird-publisher.com/>

ISBN 978-961-279-049-3 (pdf)

ISBN 978-961-279-050-9 (mobi)

ISBN 978-961-279-051-6 (ePUB)

257116928

Vse pravice pridržane. Nobenega dela te knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvirniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam.

Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod te e-knjige vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili.

Če berete to knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod te e-knjige. Zahvaljujemo se vam, ker upoštevat in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

Vsebina

Predgovor	6
I	7
II	10
III	13
IV	16
V	20
VI	24
VII	26
VIII	28
IX	31
X	35

Predgovor

Nekje na Slovenskem se vije precej mogočna reka med širokem poljem. Hudobna voda je to! Kjerkoli se zavije, zajeda se globoko v ilnato zemljo ter napravlja peneče vrtince. Dolgočasno olšje ji senči bregove. Če pa se iz dalje ozreš po tej vodi, zdi se ti, da je struga nalita s samim črnilom.

Prav pri bregovih raste loček ali gleno in tista resnata, povodna trava, ki se sedaj vzdiguje, sedaj zopet k tlom potaplja, kakor bi s svojim nemiro hotel pokazati, da tudi njej ni po volji mokro stanišče v temnih valovih.

Tu pa tam se iz ločka vzdigne povodna ptica ter leta, tožno kričeč, nad vodo. Le redkokje zagledaš ribo na vršini, samo, otožno, kot je vse otožno pri tej vodi. V globini pa preži tolsti som ter se sedaj pa sedaj s hruščem zažene za svojim plenom.

Tik levega obrežja vleče se prašna cesta, polna črnega prahu. Polje ob strani je obdelano s korožo, glavnim pridelkom nerodovitni krajini. Vsak trenutek te srečavajo lačni obrazi; vsak korak se ti odkriva revščina in beraštvo. Če pa se nad teboj razteza še sivo, oblačno nebo, imaš občutje, kakor da si v kraju, ki sta ga ravnokar smrt in lakota s svojo grozo prepluli!

Iz širnega polja se omenjena reka končno zavije v ozko dolino. Tam pa je krajina prijetnejša. Črni gozdovi se na obeh bregovih do visokih gorskih grebenov razprostirajo, med njimi pa napravljajo zelene senožeti, njive in vinogradi harmonične lise.

Ravno na istem mestu, kjer se reka skriva v dolino, postavili so naši predniki graščini podobno poslopje. Od nekdanj so tu gospodovali mogočni in premožni baroni s Struge, kakor so se po tem svojem, tik reke stoječem posestvu imenovali. Ali tedaj, ko se naša pripoved pričinja, je Struga skoraj podrtina. Njeno zidovje je razrito, odrgnjeno, rjavo rdečkasto in razpokano, da se je bati, da zleze poslopje vsak trenutek na kup. Na štirih ogljih širokega grada tiče tanki stolpiči, na katerih so strešice sumljivo nagnjene, kakor da so se ti štirje stolpiči napili kislega vina in jih sedaj glava boli! Na dvorišču stoji kapelica, z visoko, kupoli podobno streho.

Krog grajskih zidov rastejo koprive in druga taka slaba zelišča. Gadje in kuščarji imajo tu notri svoja selišča. Za poslopjem se po hribu navpik razteza vrt, ki je bil morda nekdanj čedno in okusno obdelan. Ali sedaj poganja trava po peščenih stezah, in namesto rož in cvetja se šopiri trnje po gredicah. Kavke in sokoli, pod raztrganim ostrejšem gnezdeči, pojajo se nad poslopjem v zraku ter s svojim kričanjem napravljajo nemir. Človek pa se malokdaj prikaže iz žalostnega tega dvora. Ali vendar je istina, da se je še stanovalo na Strugi. Ti pa, ki so prebivali v njej, pretrgali so bili že davno vse vezi med svetom in med sabo.

Komaj četrt milje pod Strugo se dolina mahoma razširi. Sredi reke se očem odkrije precej velik otok, obraščen s smrekami, brezami in trepetlikami. Na tem otoku se dviguje ponosno poslopje, grad Otok. S svojimi stolpi in strmimi strehami je grad romantično krasen. Človeku, iz dalje to poslopje opazujočemu, pa se dozdeva, kakor da bi gledal ostanek iz srednjega veka, ki so ga mimo hiteči časi tu pozabili. In vsak trenutek pričakuje, da prijezdi iz visokega portala tropa svetlih vitezov ali pa da se prikaže na balkon v tesno obleko zavita gospica s širokimi, nagrbnjenimi rokavi.

Moderne naprave okrog grada, lope in drevoredi človeka pač hitro v sedanost pokličejo. In če umazani grajski hlapci s kletvinami tolste konje na vodo pripode, raztopi se takoj tudi romantika. Mimo Otoka pa se leno vali voda, globoka in zeleno-temna. Nekoliko čolnov je privezanih pod vrbovjem in po vodni vršini se gonijo gosi, race in trije ali štirje mogočni labodje.

Lep kraj je to! In tem lepši se ti vidi, če si prišel na Otok mimo dolgočasne, podrte Struge!

I

»Namen moj je storjen! Čemu naj mi je še to pusto življenje? In kadar imaš te vrste v rokah, pretrgana je že nit mojega življenja! In sam jo bodem pretrgal ter povrnil stvarnici svoje atome!

Moj Bog, če bi bil dobil žensko, kakor so je zaželele moči kipečega mojega srca! Ali ti, Ana, bila si moje prekletstvo! Ti si tista žena, ki me vleče v pogubno globočino!

In – – ali si se le količkaj potrudila, da bi bila umela čutila moje duše? Vsak korak si mi ogrenila! In sedaj, ko se mi je življenja vsa sladkost odkrila, ko me vabi sreča od daleč, sedaj me zopet ti z nerazvezljivimi verigami tiščiš k sebi! Vse sem pozabil in vsakomur sem odpustil! Samo tebi ne odpuščam! In na robu groba imam edino to zavest, da te sovražim, sovražim!«

Grofinja Ana je vse to mirno prebrala, in z glasom, kakor da bi brala vsakdanje pismo ali pa račun svojega oskrbnika. Končavši pa je ponosno dvignila še vedno krasno glavo ter dejala mrzlo: »Eliza, kak fantast je bil to!«

Grofica Eliza pa ni odgovorila ničesar. Zamišljeno je trgala list za listom na leskovem grmu, ki je rastel tik klopi, na kateri sta sedeli. Ona pa se je razvnela: »Kak fantast! In s sovraštvom do mene je šel v smrt! Ali Bog moj mi je na pričo, da mi to sovraštvo ne napravlja nikake skrbi! Sramoto je zapustil meni in svojemu otroku! Tako strašno sramoto! Da, tudi jaz ga sovražim, sovražim še sedaj, ko je že davno razpadel v svojem grobu! In če se spominjam tistega jutra, ko so ga tam doli konec otoka valovi bledega in z zeleno travo obvitega pripluli k produ, tedaj ga ni kota v moji duši, kjer bi tičalo najmanjše milovanje do tega grešnika! Gospod Bog ga je udaril s pravično svojo jezo! In zaslužil je smrt, katero je storil!«

»In kako je vse to prišlo?« vpraša Eliza. »Grof Milan je bil vendar tako resen značaj!«

»Kako je to vse prišlo? Tisti romantični nagibi, kateri so napravljali, da je bil slab gospodar, slab zakonski mož, slab oče svojemu otroku, ti nagibi so ga zapeljali, da je hladnokrvno prekoračil meje spodobnosti ter postal slabši od najbolj umazanega umazanih svojih hlapcev!«

»In kako je prišel v dotiko z ono rodbino?«

Grofinja Eliza je besedo »ono« poudarjala, potem pa še pristavila: »Saj ste bili vedno v silnem sovraštvu z onimi s Struge, če se ne motim!«

»V starem sovraštvu!« odgovori grofinja Ana. »Tam gori nekje pod Strugo tiči sredi vode gola skala. In nekaj se je stari baron zmisлил, da je k tej skali privezati dal čoln in da si je tam postavi leseno lopo. Stvar pa ni bila vseč grofu, Milanovemu očetu, ki je trdil, da je tisto skalovje njegovo. Vnel se je prepir in potem dolga dolga pravda. Ali končno so državni gospodje razsodili, da tista Pečina ali tisti otok ni ne otoškega grofa ne struškega barona, ampak edinole last državna! Zapravdala sta mnogo denarjev, ali pripravdala si samo strupeno sovraštvo! Struški pa je bil zvit lisjak ter je tiste pečine kupil od države in jih dobil v svojo last. Potem je na njih postavil lesen stolp, na katerem je vihrala velikanska bela zastava s črnim grbom gospodov s Struge. In vsako jutro je priveslal k temu stolpu ter časih tudi sprožil mala dva topa, s katerima je bil svojo trdnjavo oborožil. Stari naš grof pa se je jezil in penil, in najbolj tedaj, kadar se je tisto streljanje do nas razlegalo. Z baronom s Struge se nikdar nista pogledala več. In ko je nekega dne blisk v tisti stolp udaril ter ga požgal in ga razdrobil, ni ta prigodljaj stvari čisto nič izpremenil. V grob sta nesla svoje sovraštvo!«

Na roko si nasloni težko glavo.

»Ali grof Milan je potem pozabil na tisto sovraštvo ter stopil s Strugo v tisto pregrešno zvezo, katera ti neznana ni!«

»In koliko časa je stvar tebi skrita ostala?« vpraša Eliza.

»Bog ve, koliko? Vselej, kadar je prišla spomlad, hotel je takoj iz mesta tu sem. In če nisem hotela, odšel je sam ter me pustil z otrokom. Tu na Otoku pa je lazil ves ljubi dan po smrekovih gozdovih in pri tem je nekdam staknil tistega revnega otroka. In menil se ni niti plemenite krvi, ki se je tudi po njenih žilah pretakala, niti starega njenega imena! Zapredel jo je v svoje pregrešne laži. Ker s Struškimi nikdar občevali nismo, ga ni poznala osebno. Tudi se je bila menda ravnokar povrnila iz samostana in sveta ni poznala čisto nič Delal ji je vse mogoče in nemogoče obljube ter jo kmalu imel v svojih pesteh. Končno jo je pripravil ob vse – – menda še celo ob pamet! Oj to so bili strašni dnevi, Eliza! Pomisli, ko se je vse to zvedelo! Ti ne znaš, kaj je trpljenje! Ti tega ne veš! Tudi jaz nisem vedela do tedaj!«

»In kako se je končno zvedelo vse?« vpraša Eliza tiho.

»Zvedeti se je moralo! Sedaj je od tedaj kaki dve leti. Spomladi smo bili prišli tu sem. Nekega večera sedimo ravno pri čaju. Milan je bil čudno vznemirjen in razburjen. Na vsako vprašanje je ostro odgovarjal. Kar pride sluga in pove, da hoče mladi baron s Struge z gospodom govoriti. In v istini je takoj za slugo vstopil baron Konstantin s Struge. Mlad človek je bil. Tedaj je bil ravno dokončal študije na univerzi ter postal zdravilstva doktor, kakor so si med zimo aristokratični krogi dopovedovali. Govorilo se je tudi, da ima čudne demokratične nazore. Jaz ga do tistega večera nisem poznala. Tedaj pa je hipoma stal v sobi, bled in razžarjenega pogleda. Milan je planil proti njemu ter ga s silo vlekel iz sobe in po stopnicah navzdol. Nekov kmet ju je potem videl ob vodi hoditi. Prepirala sta se in jezno kričala. Drugo jutro pa grofa ni bilo v gradu. Ali dva dni potem so valovi vrgli njegovo truplo tam doli na prod. In kakor mi je sedaj stvar jasna, končal si je sam svoje življenje!«

Nekoliko časa molči, kakor da bi ne mogla nadaljevati.

»Potem pa se je sodnija polastila reči in mladega barona s Struge so zaprli in dejali, da ga je on pahnil v vodo. In pričela se je tista grozna pravda. Po časopisih so vlačili naše pošteno ime, celemu svetu so pripovedovali ta ›roman«, milovali mene, milovali mojega otroka ter trgali čast stari, plemeniti rodovini. Najmanjša stvarca ni ostala skrita! Vse, kar so ti smrekovi gozdovi doživeli, vse je moralo na jasni dan! In pa šele tista javna obravnava, h kateri smo morali priti jaz in vsi moji strežaji! Vse se je trlo k obravnavi ter vestno poslušalo, kako da je oženjeni grof z Otoka snubil baroneso s Struge. Oj to so bili trenutki! Barona pa so obsodili, da mi je umoril moža, ker so ga priče videle, da je pozno v noči hodil z grofom ob bregu ter kričal in prepiral se ž njim. Ponosno je trdil, da je nedolžen, in s ponosom se je podal v ječo!«

Po kratkem premolku nadaljuje: »Bil je v istini nedolžen, kakor to pismo priča. V pozni noči in malo trenutkov pred samomorom svojim ga je pisal Milan v kmetski koči. Drugo jutro ga je prinesel otrok v grad ter ga izročil oskrbniku. Oskrbnik Igla pa je bil na vse jutro pijan in zamešal je list med svoje račune ter pozabil nanj. In šele čez dve leti smo ga dobili. Barona so takoj izpustili in pred nekoliko meseci je prišel v Strugo nazaj. Dobil je podrt dom. Stari baron je bil še pred obsodbo nagle smrti umrl, in dekle je zblaznelo, kakor pripovedujejo. Vsem pa so postavili nekovega kuratorja; zemljo so dali v najem, spodili družino, prodali živino in denar zaračunili Bog ve kam. Oglašali so se tudi dolžniki in gospodarili, da je bilo groza. Sreča je, da ima rodbina nekov denarni fidejkomis, katerega se dotakniti niso mogli. Mladi živi sedaj sam za sé, lazi po gozdovih

in smradljivih kmetških kočah ter zdravi umazane bolnike. Nikjer ga videti ni! Olikano družbo sovraži ter se je ogiblje. Žalostno življenje!«

Razsrdila se je ter zmečkala list v roki: »In to, to vse je zakrivil ta človek! In meni očita moje obnašanje! In še iz groba me sovraži! A tolažim se, da ga je že dohitela pravična božja jeza!«

Molče je zrla potem tja pred se. Eliza pa je dejala mehko: »Hladno je, pojdiva v sobo! In tudi mrak že nastaja!«

Vstali sta ter odšli z vrta. Pri klopi v leskov grm pa se je usedel slavec ter zapel žalostno pesem o nesrečni svoji ljubezni. Voda pa je šumela mimo ter s šumenjem morda pripovedovala drobni ptici o nesrečni ljubezni, zavoljo katere si je nekdanj grof Milan končal sam svoje življenje.